

Voorjaarsbijeenkomst afgelast

Tot onze spijt kan de voorjaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland, die gepland stond voor donderdag 23 april 2020 **niet doorgaan in verband met de Corona-crisis**.

- De presentatie over ‘Kleurkeur, een nieuwe standaard voor ecologisch bermbeheer’ door Anthonie Stip van De Vlinderstichting wordt verplaatst naar onze najaarsbijeenkomst.

-De mededelingen over onze nieuwe dagvlinderatlas vindt u in deze Flinterwille.

Attentiepunt:

De contributie voor het lidmaatschap van de Vlinderwerkgroep Friesland (€ 10,00 per jaar) kan worden overgemaakt naar rekeningnummer NL68 INGB 0007 2232 59 ten name van L. de Zee te Joure.

Namens het bestuur, Gerard Bergsma - Secretaris.

Verslag najaarsbijeenkomst 2019 Gerard Bergsma

De najaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op woensdag

13 november 2019 in het pand van de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 34 leden en 7 gasten. Afmelding wegens verhindering waren er van Wiebe Poppe, Sake Roodbergen, Anja Kerkhof, Johan Meijer, Ep van Hijum, Hans Bijl.

1. Siep Sinnema opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom.

Allereerst staat hij stil bij het recentelijk overlijden (10 november 2019) van Hessel Hoornveld senior op de memorabele leeftijd van 98 jaar. Hessel en zijn echtgenote Aukje waren tot en met het jaar 2000 de mensen met de meeste nachtvlinderwaarnemingen van Nederland en werden daarvoor door de Vlinderstichting op 10 maart 2001 op de Landelijke Vlinderdag in Wageningen geëerd met een Gouden Vlinder. Ook leverden zij met een aandeel van 12 procent aan dagvlinderwaarnemingen een belangrijke bijdrage aan de totstandkoming van het boek ‘Dagvlinders in Fryslân’, dat in 2000 verscheen.

Met het heengaan van Hessel verliest de Vlinderwerkgroep een gedreven vlinderaar en een markante persoonlijkheid. Wij wensen Aukje veel sterkte met het verlies van haar echtgenoot en Hessel junior en Saskia met hun vader/schoonvader.

Siep vestigt daarna de aandacht op een prachtig artikel in het blad ‘Entomologische Berichten’ nr. 79 van oktober 2019 van Gerrit Tuinstra. Dit artikel is een zeer uitgebreid verslag (28 bladzijden) over de waarnemingen van Gerrit van macronachtvlinders tijdens de periode van 2004 tot en met 2018 in het Lauwersmeer.

2. Verslag voorjaarsbijeenkomst van 11 april 2019.

Er zijn geen opmerkingen over het verslag.

3. Mededelingen en ingekomen stukken.

Algemene mededeling: het langverwachte nachtvlinderboek van Jeroen Voogd is eindelijk verschenen en mag met recht een standaardwerk worden genoemd. Het is het eerste oorspronkelijk Nederlandse naslagwerk over nachtvlinders en een 'must have' voor iedereen die zich hiermee bezighoudt. In het rijk geïllustreerde boek worden 905 macronachtvlinders en hun rupsen (in diverse stadia) beschreven. Het boek kost € 89,95.

Ingekomen stukken:

-Nieuwsbrief nr. 69 (augustus 2019) van het Kenniscentrum Insecten en ander ongewervelden (EIS).

-Nieuwsbrief van de Vlinderwerkgroep Drenthe.

-Mailtje dd. 1-11-2019 van Jeroen Breidenbach over de oprichting van een insectenwerkgroep in Fryslân die gekoppeld is aan de Fryske Feriening foar Fjildbiology (FFF). Jeroen en Gerben Mensink zijn de initiatiefnemers. De vlinders blijven bij de nieuwe werkgroep buiten beschouwing, maar samenwerking met de Vlinderwerkgroep Friesland tijdens evenementen, zoals bijvoorbeeld de Nationale Nachtvlinder Nacht (NNN), zou heel mooi zijn. De bedoeling is, dat de nieuwe werkgroep breed aandacht wil schenken aan insecten in Fryslân door middel van veldwerk, cursussen en excursies. Binnenkort wordt gestart met een excursie waterinsecten en begin 2020 een gallenexcursie. Tevens is het de bedoeling om in 2020 een wilde bijencursus te organiseren.

4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

Abel Jagersma heeft met de IVN vlinderwerkgroep Gaasterland in de avond van 31 augustus meegedaan aan de Nationale Nachtvlinder Nacht in Elfbergen bij Oudemirdum. Het was uitermate slecht weer, maar desondanks waren er toch 23 aanwezig. Er werden 34 macronachtvlinders en een aantal micro's geteld. Bovendien werd tot ieders verbazing een Distelvlinder in de val aangetroffen.

Andy Saunders heeft vlinderplanten in zijn tuin in Sneek geplaatst, maar dat heeft (nog) niet geleid tot een toename van het aantal vlinders.

Judith Bouma: op bladzijde 21 van de Flinterwille staan foto's van de Plakker (*Lymantria dispar*) en de Paddenstoeluil (*Parascotia fuliginaria*). De tekst onder beide vlinderfoto's is verwisseld.

Adriaan en Thomas Hol hebben op drie plekken Bruine blauwtjes waargenomen, namelijk op en nabij een natuurterrein bij camping De Verborgten Hoek, het Mirnser klif en het Koudumer Heech. Op het laatstgenoemde terrein zagen ze ook een Grote vos.

Grietje de Lange heeft twee Oranje luzernevlinders gezien.

Bouke en Eake Roosma melden de waarnemingen van een Roodkopwinteruil (*Conistra erythrocephala*), een Diana-uil (*Griposia aprilina*), een Zwart weeskind (*Mormo maura*) en een Buxusmot (*Cydalima perspectalis*).

Saskia Hoornveld: op 21 juli telde ze 60 dagvlinders (zonder Distelvlinder). Verder meldt ze de waarnemingen van een Koninginnenpage, een Hoornaarvlinder (*Sesia apiformis*), een Buxusmot (*Cydalima perspectalis*) en een Argusvlinder op Terschelling.

Hessel Hoornveld laat foto's zien van waarnemingen van o.a. Terschelling.

Hein van der Vliet heeft Keizersmantels in Havelte gezien.

Joop Leertouwer heeft dit jaar maar enkele Zwartsprietdikkopjes gezien.

Reinie Piersma zag vorige week nog een late Atalanta in haar tuin.

Gerdy Hahn (vriendin van Avion Eizenga) heeft afgelopen zomer een Plakker (*Lymantria dispar*) en een snuitvlinder (*Pterostoma palpina*) gezien.

Merel Zweemer spotte afgelopen zomer tijdens een wandeling op het Aekingerzand een Eikenwespsvlinder (*Synanthedon vespiformis*). En dat zonder feromonen!

Marten Zijlstra zag vandaag nog een Dagpauwoog.

Freek Nijland heeft afgelopen jaar geconstateerd, dat de Eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea*) en de Buxusmot (*Cydalima perspectalis*) steeds verder in noordelijke richting van ons land oprukken.

Mariske Pemmelaar merkt op dat de Zilveren maan het erg slecht heeft gedaan dit jaar; er waren door de grote droogte nauwelijks nectarplanten te vinden!

Minke en Richtje van den Berg hebben een Argusvlinder en een Koninginnenpage waargenomen in het natuurgebiedje Hulstreed, het inventarisatiedomein van Mariske Pemmelaar.

Johan Meijer heeft vlak voor zijn afmelding een mailtje gestuurd met de volgende tekst: "Wat de afgelopen zomer betreft moet ik helaas weer constateren dat de biodiversiteit is afgenomen. Afname van wantsen, kevers en vliegen en slechts een lichte toename van hommels en bijen. Het voorjaar begon goed met talloze Oranjepijpjes en Boomblauwtjes; helaas geen Landkaartjes, geen Kleine vos en geen Gehakkelde aurelia. In de zomer vielen de vele Distelvlinders op. Al met al een redelijk aantal Dagpauwogen, Bonte zandoogjes en Atalanta's. Sterke achteruitgang van Landkaartje, Kleine vos (maar één keer gezien!), Bruin zandoogje en Koevinkje. Ik wil positief eindigen. Zoals vele jaren kwam de eerste generatie Glasvleugelpijlstaart (*Hemaris fuciformis*) ons weer begroeten op 7 en 8 juni en verscheen, tot onze grote verrassing, een exemplaar van de tweede generatie op een warme oktoberdag(!) nogmaals op de vlinderstruik".

5. Pauze.

6. Voortgang dagvlinderproject 2015-2020.

Siep Sinnema laat een powerpointpresentatie zien met de titel 'Planning, organisatie en begroting inzake de atlas Friese dagvlinders 2010-2020'. De titel van het boek zal

worden: “*Dagvlinders in Fryslân - Veranderingen vastgelegd*”. Per vlindersoort komen er twee verspreidingskaartjes van Friesland in de atlas (periode 1990-2000 en periode 2010-2020) plus twee verspreidingskaartjes van de Nederlandse situatie. Tevens komen er één of meerdere vliegtijdigrammen bij een soort te staan, die een vergelijking laten zien van de uitkomsten van beide inventarisatieperiodes. Er is overleg geweest met Kars Veling van de Vlinderstichting, die ons tijdens het proces zal adviseren, helpen en begeleiden. Hij schrijft een drietal formats voor ons, namelijk een dagvlindersoort met een duidelijke toename, een soort met een duidelijke afname en een gelijk gebleven soort. Het veldwerk zal in de loop van 2020 worden afgerond. Het bureauwerk start begin 2020 (beschrijven van de dagvlindersoorten - afronden van de waarnemingen en afsluiten van het databestand - beoordeling waarnemingen kritische soorten - verzamelen en selecteren van foto's voor de atlas - aanvragen subsidie), waarna de atlas kan worden geproduceerd. Het is de wens van het bestuur van de Vlinderwerkgroep, dat de atlas nog vóór de Landelijke Dag van de Vlinderstichting in maart 2021 gereed zal zijn. Inmiddels is er een mailtje uitgegaan (10-11-2019) naar de leden van de Vlinderwerkgroep Friesland, waarin wordt gevraagd om foto's voor de nieuwe dagvlinderatlas aan te leveren. Met name in Friesland gemaakte foto's van dagvlinders, maar ook foto's van typisch Friese biotopen. De foto's kunnen worden opgestuurd naar het mailadres van de Vlinderwerkgroep Friesland: info@vlinderwerkgroepfriesland.nl. Graag voor 1 maart 2020, zodat er voor de fotoredactie nog voldoende tijd zal zijn om eventueel ontbrekende foto's op een andere manier te regelen. De kosten om de atlas te ontwerpen en te drukken zijn begroot op een bedrag van € 20.000. Met een oplage van 500 exemplaren en een verkoopprijs per atlas van € 25 zouden we (bij verkoop van de totale oplage) kunnen uitkomen op € 7.500. Dan is er minimaal € 12.500 aan subsidie nodig om uit de kosten te komen. Het bestuur van de Vlinderwerkgroep acht dit haalbaar. Tot slot laat Siep nog een aantal stippenkaartjes van dagvlindersoorten zien, namelijk de oude situatie 1990-2000 ten opzichte van de nieuwe situatie 2010-2020.

7. Korte presentatie Reinder Wijma.

Reinder toont aan de hand van een powerpointpresentatie een aantal bijzondere nachtvlinders die hij en Natalia in 2019 in diverse natuurgebieden in Friesland hebben gevangen. In het Blauwe Bos ten zuidwesten van Haulerwijk de volgende soorten: Ravenbladroller (*Ptycholomoides aeriferana*), Doffe Sparspiegelmot (*Cydia illutana*), Meidoornplattijf (*Semioscopis steinkellneriana*), Gevlekte winteruil (*Conistra rubiginea*), Gestreepte rietuil (*Leucania obsoleta*), Variabele w-uil (*Lacanobia suasa*), Glasvleugelpijlstaart (*Hemaris fuciformis*), mannetje en vrouwtje Viervlakvlinder (*Lithosia quadra*), Dwarsbanddwergspanner (*Eupithecia subumbrata*), Loofboomdwergspanner (*Eupithecia exiguata*), Vingerhoedskruiddwergspanner (*Eupithecia pulchellata*), Bosbesdwergspanner (*Pasiphila debiliata*), Eppedwergspanner (*Eupithecia selinata*), Brummelspanner (*Mesoleuca albicillata*), Dwergstipspanner (*Idaea fuscovenosa*), Lariksspanner (*Macaria signaria*),

Walstrospanner (*Costaconvexa polygrammata*), Grauwe borstel (*Dicallomera fascelina*), Bruine sikkelui (Laspeyria flexula), Eikenblad (*Gastropacha quercifolia*). In Eastermar vingen Reinder en Natalia de volgende leuke soorten: Witte eenstaart (*Cilix glaucata*) en Grote groenuil (*Bena bicolorana*).

8. Korte presentatie Petra Tenge.

Petra laat prachtige foto's zien van een rups, van de pop en van het imago van de Kleine vuurvlieder. Vervolgens passeren enkele foto's van een vrouwtje van de Bessenglasvlinder (*Synanthedon tipuliformis*) en een reeks foto's van achtereenvolgens de rups, de cocon (ontwikkelings- en voltooid stadium) en het imago van het Klein visstaartje (*Nola cucullatella*). Petra heeft een eigen website: www.mijnvlinderwereld.nl

9. Korte presentatie Herre Seepma.

Herre laat een serie foto's zien van achtereenvolgens de zeldzame Satijnboogbladroller (*Acleris lorquiniana*), de Maansikkelui (*Agrochola lunosa*), de Bonte coronamot (*Anania stachydalis*), parende Koevinkjes, parende Slakrupsvlinders (*Apoda limacodes*), Karmozijnrood weeskind (*Catocala sponsa*), Buxusmot (*Cydalima perspectalis*), parende zomerbladrollers (*Ditula angustiorana*), parende Sergeant-majoortjes (*Grapholita compositella*), parende Bruine snuituil (*Hypena proboscidalis*), parende Kleine vuurvlieders, parende Bruine zandoogjes, parende Zandhalmuiltjes (*Mesoligia furuncula*), Pijlkruidspanner (*Mesotype didymata*), Witte-l-uil (*Mythimna l-album*), een vrouwtje Gewone oeverlibel (*Orthetrum cancellatum*) met een Bruine snuituil (*Hypena proboscidalis*) als prooi, parende Kleine wintervlinders (*Operophtera brumata*), parende Klein geaderde witjes, parende Kleine koolwitjes, parende Icarusblauwtjes, de Elzenwesvlinder (*Synanthedon sphaeciformis*), parende Vierkantvlekuilen (*Xestia xanthographa*) en tot slot parende Sint-jansvlinders (*Zygaena filipendulae*).

10. Korte presentatie Freek Nijland.

De titel van de presentatie van Freek heet: 'Een kansrijke sleutel bij de determinatie van die vermaledijde spinselmotten (Fam. Yponomeutidae – subfamilie Yponomeutinae)'. Freek begint met twee gemakkelijk herkenbare soorten: de Grootvlekstippelmot (*Yponomeuta plumbella*) en de Vogelkersstippelmot (*Yponomeuta evonymella*). Dan volgen de vier moeilijke soorten: de Kardinaalsmutsstippelmot (*Yponomeuta cagnagella*), de Appelstippelmot (*Yponomeuta malinellus*), de Wilgenstippelmot (*Yponomeuta rorrella*) en de Mei-doornstippelmot (*Yponomeuta padella*). Aan de hand van een schema met foto's en beschrijving van het uiterlijk en onderdelen van de vier lastige soorten komt Freek tot een determinatiesleutel, waarvan hij denkt, dat die hem en ons het dichtst in de buurt brengt van een (vrij) zekere keuze. Toch is hij nog niet helemaal tevreden over zijn poging om de herkenning van deze vier soorten tot een goed einde te brengen. Er blijft altijd nog een stukje onzekerheid, of de determinatie van één van deze soorten

volledig juist is. Zeer frustrerend! Natuurlijk biedt genitaal- of DNA-onderzoek een 100% oplossing, maar die arbeid moet je dan wel eerst verrichten, óf het onderzoek in gang zetten voor deze algemeen voorkomende spinselmotten. Kortom, het blijft moeilijk, maar wellicht komt Freek er nog eens op terug met het “ei van Columbus”.

11. Korte presentatie Merel Zweemer en Jeroen Breidenbach.

De presentatie van Merel en Jeroen heeft als titel ‘Onze bijzondere en zeldzame waarnemingen - Friesland 2019’. Te beginnen met de zeer zeldzame Moeraskuifbladroller (*Endothenia pullana*) die op 23 juni 2019 op licht werd gevangen in het Leeuwarder Bos. De voedselplant van deze soort is Moerasandoorn (*Stachys palustris*). Dan de Hoefbladzadelmot (*Epiblema turbidana*), waarvan 10 exemplaren op 23 juni 2019 werden gezien in het Leeuwarder Bos. Een belangrijke waardplant van deze zeldzame soort in Nederland is Groot hoefblad (*Petasites hybridus*). Een exemplaar van de Populierenwespvliinder (*Paranthrene tabaniformis*) werd op 23 juni 2019 met behulp van een feromoon gevangen in het Leeuwarder bos. De waardplant is populier; soms wilg. Tijdens een uitstapje naar Drenthe (beekdal van de Slokkert) werd op 29 juni 2019 de zeer zeldzame Zwarte-1-vlinder (*Arctornis l-nigrum*) gevangen. Tijdens een excursie op natuurcamping de Meenthe nabij Wolvega op 26 juli 2019 verschenen enkele bijzondere microvlinders op het laken. Twee exemplaren van de zeer zeldzame Goudlichtmot (*Selagia argyrella*) en het Diamantborsteltje (*Acleris cristana*). Waardplanten van de Goudlichtmot: Struikheide (*Calluna vulgaris*), Zonneroosje (*Helianthemum*) en Ganzerik (*Potentilla* spp.). Waardplanten van het Diamantborsteltje: haagbeuk, iep, roos, meidoorn, appel, boswilg en lijsterbes. Verder de Pruimenmot (*Grapholita funebrana*) op 27 juli 2019 in het Leeuwarder Bos. Waardplant: verschillende prunus-soorten (o.a. sleedoorn). Een op 31 juli 2019 in het Leeuwarder Bos gevangen afwijkende kleurvorm (variatie) van de Kleine beer (*Phragmatobia fuliginosa*) wordt vertoond, evenals een van de normkleur afwijkende Waterleliemot (*Elophila nymphaeata*), die op 20 juli 2019 in Leeuwarden op het laken verscheen. Op 3 augustus 2019 twee exemplaren van de Zeekraalkokermot (*Coleophora salicorniae*) in Leeuwarden. Tijdens het 1000-soorten weekend van 20 tot en met 22 september 2019 op Vlieland werden ook een aantal interessante nachtvlindersoorten waargenomen: 18 exemplaren van de Zwartpuntvolgeling (*Noctua orbona*), een Roodachtige herfstuil (*Agrochola helvola*), de zeldzame Witte-1-uil (*Mythimna l-album*), de zeldzame Kustuil (*Polymixis lichenea*) en de zeldzame Helmgrasuil (*Mythimna litoralis*). Door 60 deelnemers werden in totaal 1087 natuursorten (waaronder dag- en nachtvlinders) op Vlieland waargenomen. In Leeuwarden werd de Koninginnenpage (op diverse locaties) drie keer gespot, namelijk op 18 en 27 juli en op 27 augustus 2019.

Merel had medio augustus 2019 circa 50 rupsen van de Zuringuil (*Acronicta rumicis*) in kweek. Op 28 augustus werden de rupsen overgezet van een klein bakje naar een grote (25 liter) rupsenbak, samen met een bij toeval gevonden rups van de Pauwoogpijlstaart (*Smerinthus ocellata*). Op 30 augustus waren er tot haar verbazing

20 rupsen van de Zuringuil dood. De resterende rupsen maar in een aparte bak geplaatst. Wat was er gebeurd? Daarom enkele dode rupsen bewaard. Enkele dagen later kropen er larven uit; vermoedelijk van een vliegensoort. De rups van de Pauwoogpijlstaart is onder de grond verdwenen om zich te verpoppen.

12. Korte presentatie Siep Sinnema.

Siep begint zijn presentatie met enkele foto's van Hessel Hoornveld senior, waaronder ook een opname van Hessel met een vlindernet in het veld! Siep en Jannie hebben een monitoringroute voor de Aardbeivlinder in het Wijnjeterper Schar. Deze inmiddels zeldzame vlindersoort in Friesland en ook elders in Nederland doet het heel aardig op dit terrein. Maar de vinger moet goed aan de pols worden gehouden. Iedere forse ingreep op de natuur in het gebied kan tot de ondergang van de populatie leiden. Af en toe zetten ze ook de lamp op in of nabij het Wijnjeterper Schar. Op 27 juli 2019 (warme avond met een krachtige oostenwind) verscheen een gaaf exemplaar van de zeldzame Walstrospanner (*Costaconvexa polygrammata*) op het laken. Deze nachtvlindersoort is zich vanaf het jaar 2000 sterk in Nederland aan het uitbreiden. Op dezelfde avond vingen ze ook een kersverse Walstropijlstaart (*Hyles gallii*), alsmede een Windepijlstaart (*Agrius convolvuli*). Het klapstuk van die avond was echter de verschijning van 2 exemplaren van het Panteruiltje (*Acontia trabealis*), waarvan tot dat moment slechts één eerdere waarneming uit Zuid-Limburg bekend was (Marcel Prick - 9 juni 2015). Tot ieders verrassing waren er in de dagen erna opnieuw enkele waarnemingen van het Panteruiltje. Op 28 juli een exemplaar in Drachten plus een exemplaar in Ten Boer (provincie Groningen) en op 29 juli exemplaren in Bruchterveld (Overijssel), Hooghalen (Drenthe) en Tubbergen (Overijssel). Op 26 augustus 2019 plaatsten Siep en Jannie opnieuw de lamp in het Wijnjeterper Schar, waarbij er circa 50 soorten nachtvlinders op het doek kwamen. Hierbij zat ook een klein vlindertje wat achteraf de zeer zeldzame Glanzende marmerruil (*Pseudeustrotia candidula*) bleek te zijn. Er waren reeds een paar andere waarnemingen uit Nederland bekend: 2009 in de Millingerwaard en in Noord-Beveland en op 24 juli 2014 in Nieuwleusen (Overijssel). Nog enkele bijzondere waarnemingen uit het Wijnjeterper Schar: de Bleke Grasworteluil (*Apamea lithoxylea*) op 25 juni 2019 en de donkere vorm van de Buxusmot (*Cydalima perspectalis*) op 5 september 2019.

13. Korte presentatie Mariske Pemmelaar.

De presentatie van Mariske heeft als titel 'Hulstreed - Vlinderroute 1459 FW3 - periode 2007 t/m 2019'. Na 11 jaar monitoren van deze vlinderoute voor de Vlinderstichting heeft Mariske in 2018 opvolgsters gevonden die dit werk willen voortzetten, namelijk Minke en Richtje van den Berg. Het tellen van deze vlinderoute langs een lijn van 19 secties van elk 50 meter lengte houdt in, dat er wekelijks dagvlinders worden geteld tijdens de periode 1 april tot en met 30 september. Mariske laat een overzicht van haar tellingen zien tijdens de periode 2007-2019. Na ieder monitoringsjaar ontvangt ze een verslag van de

Vlinderstichting ‘Vlinders en libellen geteld’, waarin de uitkomsten worden weergegeven. Vervolgens laat Mariske enkele van door haar en Richtje in 2019 gemaakte vlinderfoto’s zien. Tot slot nog een paar op de Hulstreed gemaakte foto’s van een (vrouwje) Noordse witsnuitlibel (*Leucorrhinia rubicunda*), een (mannetje) Bloedrode heidelibel (*Sympetrum sanguineum*) en van de Sikkelsprinkhaan (*Phaneroptera falcata*) die de achterliggende 3 jaren in het gebied werd waargenomen. Op 23 augustus 2019 zag Mariske daar een exemplaar van de Koninginnenpage. Helaas in 2019 geen Argusvlinders en geen Zwartsprietdikkopjes en slechts één Landkaartje. De tellingen waren veel lager dan voorgaande jaren!

14. Korte presentatie Judith Bouma.

Het afgelopen seizoen heeft Judith genachtvlinderd met een door haar echtgenoot Jan vervaardigde lichtopstelling. Ze laat het resultaat op een dia zien. Volgens Judith is deze hobby zeer verslavend, want het laat je niet meer los wanneer je er eenmaal mee aan de slag gaat. In deze presentatie laat ze aan de hand van een reeks dia’s zien welke nachtvlinders er zoal tijdens het ‘lichten’ in haar tuin op het laken kwamen, zoals Groot avondrood (*Deilephila elpenor*) en Klein avondrood (*Deilephila porcellus*), Brandvlerkvlinder (*Pheosia tremula*) en Berkenbrandvlerkvlinder (*Pheosia gnoma*), Bruine sikkelui (*Laspeyria flexula*), Essengouduil (*Atethmia centrago*), Wilgenhermelijnvlinder (*Furcula bifida*), Getekende gamma-uil (*Macdunnoughia confusa*), Paddenstoeluil (*Parascotia fuliginaria*), Schimmelspanner (*Dysstroma truncata*), Pinguintje (*Hedya salicella*), Lindeknotsvlinder (*Plagodis dolabraria*), Gestippelde houtvlinder (*Zeuzera pyrina*), Drietandvlakjesmot (*Catoptria falsella*), Vuursteenvlinder (*Habrosyne pyritoides*), Zilveren groenuil (*Pseudoips prasinana*), Vliervlinder (*Ourapteryx sambucaria*), Wilgentandvlinder (*Notodonta tritophus*), Goudvenstertje (*Plusia festucae*), Appeltak (*Campaea margaritaria*), Braamvlinder (*Thyatira batis*), Eikenprocessierups (*Thaumetopoea processionea*), Agaatvlinder (*Phlogophora meticulosa*), Satijnvlinder (*Leucoma salicis*), Gele tijger (*Spilosoma lutea*), Diana-uil (*Griposia aprilina*), Schedeldrager (*Craniophora ligustri*), Gevlekte zomervlinder (*Comibaena bajularia*), Psi-uil (*Acronicta psi*) of Drietand (*Acronicta tridens*), Dennenpijlstaart (*Sphinx pinastri*), Populierenpijlstaart (*Laothoe populi*), 5 exemplaren tegelijkertijd, Plakker (*Lymantria dispar*), Geelschouderspanner (*Ennomos alniaria*), Geblokte zomervlinder (*Thalera fimbrialis*), Bonte grasuil (*Cerapteryx graminis*), Gelijnde grasuil (*Tholera decimalis*), Grote beer (*Arctia caja*), Koperuil (*Diachrysa chrysitis*), Ligusterpijlstaart (*Sphinx ligustri*), Goudgele boorder (*Gortyna flavago*), Oranje wortelboorder (*Triodia sylvina*), Pauwoogpijlstaart (*Smerinthus ocellata*), Peppel-orvlinder (*Tethea ocellaris*), Meldevlinder (*Trachea atriplicis*), Rood weeskind (*Catocala nupta*), Stompvleugelgrasuil (*Mythimna impura*), Spitsvleugelgrasuil (*Mythimna straminea*), Egale stofuil (*Hoplodrina blanda*), Grauwe monnik (*Cucullia umbratica*), Wapendrager (*Phalera bucephala*), Zwartvlekdwergspanner (*Eupithecia centaureata*), rupsen van de zeer zeldzame Veenheidezakdrager

(*Phalacropterix graslinella*); nu is het uitkijken naar het imago van dit vlindertje! Ook is er altijd bijvangst op het laken, zoals mieren, kevers, en tal van andere insecten, of dieren die afkomen op lekkere hapjes, zoals kikkers, egels, vleermuizen en zelfs steenmarters. 's Avonds en 's nachts hoort Judith soms het geroep van kwartels, uilen, nachtzwaluwen of van een koekoek.

15. Korte presentatie 'Nachtvinders in het Lauwersmeer'- Gerrit Tuinstra.

Op de eerste dia is een sliert Eikenprocessierupsen op de stam van een eik te zien. Om de stam zit een rood-wit afzetlint geknoopt met het opschrift "Pas op!! - Eikenprocessierups!! Bijzonder is dat de sliert rupsen zich onder de knoop van het afzetlint (waar nog een beetje doorgangsruiimte is) naar boven beweegt. Ze mijden dus het plastic van het afzetlint! Op de tweede dia staat bladzijde 1 van het door Gerrit geschreven artikel "*Nachtvinders in het Lauwersmeer, deel 1 - Nachtvinders in de periode 2004 tot en met 2018*" wat in het blad 'Entomologische Berichten 79 (5) 2019 is gepubliceerd en maar liefst 28 pagina's beslaat. In het artikel staat een lijst met voor de provincie Groningen waargenomen zeldzame soorten, bedreigde soorten (volgens de voorlopige rode lijst), migranten en nieuwe soorten. Tijdens de inventarisatie van nachtvinders in het Lauwersmeer zijn in bovengenoemde periode circa 1120 soorten waargenomen, waarvan 442 soorten macro's. Het artikel omvat een inleiding en de onderdelen '*Insecten in het Lauwersmeer, het gebied, de vegetatie, het beheer, methodiek, verwerking van gegevens, locaties, resultaten*'. Gerrit gaat vervolgens in op het onderdeel *Resultaten; Talrijkheid van nachtvinderssoorten; Aantallen op licht; Vergelijking met andere gebieden* (in Nederland); *Families en behandeling van nachtvinderssoorten; Zeldzame en bedreigde soorten, migranten en nieuwe soorten voor de provincie Groningen*. Een kaartje met waarnemingslocaties laat zien waar Gerrit en anderen in het Lauwersmeer hebben geïnventariseerd. In totaal zijn er tot en met 2018 27000 waarnemingen (records) vastgelegd. Er volgt een dia met de zeer zeldzame Fraaie walstrosspanner (*Lampropteryx suffumata*) waarvan 46 exemplaren in het Lauwersmeer werden waargenomen. Verder een dia met de zeer zeldzame Moerasspirea-uil (*Athetis pallustris*) waarvan 26 exemplaren in het Lauwersmeer werden waargenomen. Dan volgen dia's met enkele andere interessante waarnemingen uit het gebied: Zeeuwse grasworteluil (*Apamea oblonga*), Moeras-uil (*Lacanobia splendens*), Turkse uil (*Chrysoidea chalcites*), witte-l-uil (*Mythimna l-album*), Walstropijlstaart (*Hyles gallii*), Viervlakvlinder (*Lithosia quadra*), Blauw weeskind (*Catocala fraxini*), Zwart weeskind (*Mormo maura*), Heideringelrups (*Malacosoma castrensis*), Eppedwergspanner (*Eupithecia selinata*), Bosrankdwergspanner (*Eupithecia haworthiata*), Witvlekbosrandspanner (*Melanthia procellata*), Kleine wortelhoutspanner (*Electrophaes corylata*), Zuidelijke grasuil (*Mythimna vitellina*), Roodkopwinteruil (*Conistra erythrocephala*), Populierengroenuil (*Earias vernana*). Tot slot nog een dia met een bak vol micronachtvinders van het Lauwersmeer plus een dia met een vogel, de Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*).

16. Rondvraag.

Er is niets voor de rondvraag.

17. Sluiting.

Siep Sinnema sluit de bijeenkomst en wenst allen een goede reis naar huis.

Excursies 2020

Alle excursies onder voorbehoud i.v.m. corona-crisis, via onze website wordt u op de hoogte gehouden over het al dan niet doorgaan van de excursies.

Zaterdag 6 juni 2020: Excursie Lauwersmeer, middag- en avondexcursie.

Aanvang 14.00 uur.

Plaats van samenkomst: het parkeerterrein van de werkschuur van Staatsbosbeheer (De Rug 1) te Lauwersoog, Amersfoortcoördinaten 211.4-600.2.

De middagexcursie staat in het teken van de dagvlinders, de dagactieve nachtvlinders en de micro's. Voor de grote weerschijnvlinder zijn we waarschijnlijk net te vroeg, maar het is wel een soort die de afgelopen jaren gezien werd in het gebied!

We gaan een wandeling maken in het gebied rond de werkschuur, alwaar verschillende vegetatietypen aanwezig zijn. Er liggen diverse interessante graslanden, maar ook bospercelen en daarmee is er ook voldoende te zien als er een forse wind waait, wat niet ongebruikelijk is in het gebied. Afhankelijk van de beschikbare tijd kunnen we ervoor kiezen om na de wandeling rond de werkschuur nog elders te gaan kijken. Maar dat besluiten we ter plaatse.

Zoals gebruikelijk gaan we aan het eind van de middag een eenvoudige maaltijd nuttigen (op kosten van de deelnemers zelf), dit keer in een van de restaurants in de haven van Lauwersoog, waar onder andere heerlijke kibbeling, een lekkerbekje of andere vis te verkrijgen is!

De avond-excursie kunnen we opdelen in twee stukken. In de vooravond kunnen we op verschillende plekken op zoek gaan naar allerlei micro's, bijvoorbeeld in de graslanden en de soortenrijke bermen in het gebied.

Nog voor de schemering zoeken we een locatie waar een aantal plekken te vinden is waar we de lichtinstallaties kunnen opstellen. Ook hiervoor geldt dat er – afhankelijk van de weersomstandigheden – eigenlijk altijd wel diverse geschikte locaties gevonden kunnen worden. Bij wind zoeken we een luwe plek in of langs het bos en bij warm en windstille omstandigheden kunnen we een opener plek zoeken.

Contactpersoon: Gerrit Tuinstra, telefoon 0512-518246, mobiel 06-13684171, e-mail g.tuinstra14@gmail.com.